

Као што су пре две деценије наши политичари међу последњим у свету схватили да је пао берлински зид, тако ће изгледа наши економисти бити последњи који ће сазнати за крах неолибералне идеологије [1]. Они ће и даље по аутоматизму упорно понављати познате неолибералне мантре, без обзира на то што је очигледно да их стварност на сваком кораку демантује.

У исто време, сведоци смо да многа звучна имена у свету своје ставове брзо прилагођавају новонасталој стварности, настојећи да стално буду у фокусу јавности. Они одлично осећају када и шта треба да проповедају, и не воле да се подсећају онога шта су пре тога пропагирани и за што су се одлучно залагали [2]. Амерички политолог и политички економиста Франсис Фукојама је пре нешто више од две деценије пожурио да прогласи *крај историје и* од тада слови за једног од највећих светских мислилаца, мада се брзо прилагођавао стварности која се мењала и правио озбиљне заокрете у својим ранијим ставовима. У овом тексту интересују нас, пре свега, заокрети који се односе на економску проблематику.

Ф. Фукојама је стекао светску славу захваљујући књизи „*Крај историје и последњи човек*“ коју је објављена пре 20-ак година и која је брзо преведена на десетине језика и постала светски беселер. Такву популарност ова књига није задобила због озбиљне научне утемељености него захваљујући, пре свега, чињеници да се појавила у време рушења социјалистичких режима на Истоку који је довео до опште еуфорије на Западу, те је то био одличан моменат за глорификацију тада доминантних (нео)либералних вредности.

У наведеној књизи Ф. Фукојама тврди да се након пада комунизма и тријумфа либералног капитализма на светској позорници више не може десити ништа што би могло понети епитет „историјски“, те да је либерална демократија постала крајња тачка еволуције људске цивилизације и са њом је дефинитивно пронађена оптимална економска организација друштва, а тржиште је постало свемоћно и преузело улогу великих сила. У складу са тим он се залагао и за минималну улогу државе у друштвеном животу, а посебно у економији, јер би јака држава водила гушењу грађанског друштва и деформацији тржишних односа.

Међутим, Ф. Фукојама је неочекивано озбиљно кориговао своје ставове књигом „Изградња државе – управљање и светски поредак у XXI

веку“

коју је објавио 2004. године, где више не инсистира на свемоћном тржиште него сматра да је изградњу јаке и ефикасне државе најважније питање за светску заједницу, будући да су слабе и пропале државе извор многих озбиљних проблема у свету, од сиромаштва и сиде, до дроге и тероризма.

Констатујући да су економске реформе засноване на Вашингтонском договору, у којима се промовишу мере усмерене на смањење уплитање државе у економске токове, доживеле неуспех, Ф. Фукојама закључује да су земље, које су се у својим реформама придржавале Вашингтонског договора, доведене у стање горе од онога у коме би биле да се реформе нису ни спроводиле, пре свега због недостатка институционалних капацитета државе. Аутор нас у књизи подсећа да је један од највећих поборника *laissez faire*,

Милтон Фридман 90-их година прошлог века саветовао земљама у транзицији приватизацију као панацеју (лек за све болести), да би 2002. године изјавио како је погрешно и да су од приватизације значајнији изградња институција и владавина права.

У овој књизи Ф. Фукојама се бави и питањем суверенитета држава где, између осталог, пише да свим онима који су се залагали за „сумрак суверенитета“ треба поставити питање шта би заменило моћ суверене нације-државе у савременом свету и закључује да, у недостатку јасног одговора, не постоји други начин него да се врати сувереној нацији-држави и учине је јаком и ефикасном.

Од краја до будућности историје

Пише: Јован Б. Душанић

недеља, 09 септембар 2012 12:06

